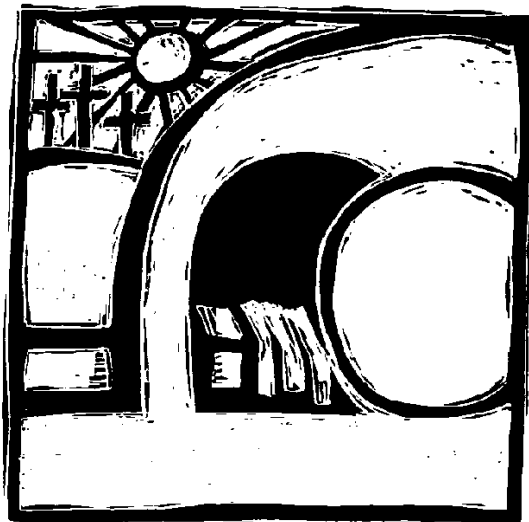
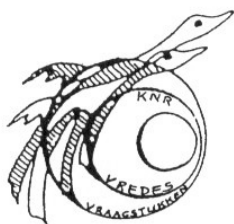

Bulletin

Nationale Vredesdag Religieuzen

Nationale Vredesdag Religieuzen
op
zaterdag 9 september 2006
te
's-Hertogenbosch
in het Ds. Piersoncollege
met medewerking van
Prof.dr.Lieve Troch

**En wij verhalen van Gerechtigheid en Vrede:
“Hier wordt een stad gebouwd...”**

werkwijze:
's morgens: inleiding
's middags: zaal in gesprek met Lieve Troch

Agenda

Studiedag 25 april 2006
Platformbijeenkomst Commissie Roepen 26 april 2006
DB-vergadering 3 mei 2006
Open Kloosterdag / Roepingenzondag 7 mei 2006
Regiobijeenkomsten 8, 11, 16, 18 en 22 mei
Bijeenkomst Besturen Kleine Congregaties 9 mei 2006
DB-vergadering 7 juni 2006
AV-vergadering 15 juni 2006
DB-vergadering 5 juli en 6 september 2006
Bijeenkomst Leden Kleine Congregaties 7 september 2006
Nationale Vredesdag voor Religieuzen 9 september 2006
Platformbijeenkomst Commissie Roepen 11 oktober 2006
DB-vergadering 18 oktober 2006
Kleurrijk Religieus Leven 19 oktober 2006
Stuudiemiddag over armoede 31 oktober 2006
AV-vergadering 9 november 2006
DB-vergadering 6 december 2006

gesprekken bereik je maar een enkele keer. En met name de vertegenwoordigers uit Oost-Europa met hun eigen geschiedenis maken nieuwsgierig naar verdere contacten.

Wel maakte ondergetekende de afspraak met de Duitstalige collega's om binnenkort een dag samen 'grensoverschrijdende' onderwerpen (zoals provincies die niet in één maar meer landen gevestigd zijn) te bespreken.

Veel aandacht werd er ook besteed aan de Eucharistievieringen, waarin op drie dagen een bisschop voorging. Alleen op zaterdag ging de bisschop van Fatima echt in op het feit dat hier een ontmoeting van religieuzen uit heel Europa aan de gang was. Op die zaterdagochtend bezochten wij de 'Kapel van de Verschijningen' die aan de zijkant van een groot plein staat. De rust en de hele sfeer van eenvoud op dat plein, met in het midden een Maria-beeld op een zuil, geven aanleiding tot inkeer. Het eind van de Eucharistieviering bij die Kapel, toen enkele duizenden mensen het 'Ave Maria' zongen, was een ontroerend moment. Tot nadenken stemt het als je mensen (de meeste vrouwen en veel van hen met een baby op de arm) op hun knieën het hele plein over ziet gaan. Enerzijds is er respect voor hun diepe geloof, maar anderzijds zou je met hen

willen praten over de vraag: zou God of Maria dit nu echt willen?

Die zaterdagmiddag werd er een slotverklaring opgesteld, die hierna is afgedrukt. Slechts op onderdelen is die het resultaat van de groeps-gesprekken en dat betreft dan de passages over 'gemeenschapsleven' en 'verzoening'; het grootste deel komt uit de beide grote inleidingen en de korte discussies daarover.

Niet onvermeld mag het 'uitstapje' blijven. Op donderdag bezochten wij eerst een grote gotische kerk in het dorpje Batalha (inderdaad door een koning gebouwd na de overwinning in een veldslag), ongeveer vijftig kilometer van Fatima. Ongeschonden in 500 jaar en prachtig! 's Middags ging het naar Lissabon voor een bezoek aan het klooster van de monastieke 'Jeronimos' (van welke orde nu alleen in Spanje nog twee abdijen bestaan) langs de oever van de Taag met een recent gerestaureerde en adembenemend mooie binnenhof en aan het terrein van de wereldtentoonstelling van 1998.

De eindconclusie van ons drieën is: een mooie week met verrassende ontmoetingen, maar toch vooral een gemiste kans.

Ad Leys

De lezing van Zr. Rosanna is te vinden op de website van de KNR onder 'publicaties'. De lezing van P. Rotsaert volgt later.
--

Slotverklaring UCESM

Ons spiritueel leven en de uitdagingen voor Europa

Boodschap aan alle religieuzen van Europa

Europa ziet zich gesteld voor een veelheid aan uitdagingen, die zowel hoop en creativiteit vrijmaken alsook angst, afweer en wantrouwen veroorzaken. Deze uitdagingen betreffen onderwerpen die voor ons wezenlijk en kostbaar zijn: het leven en de zin ervan, de waarheid van de persoon, gerechtigheid en vrede. Zij gaan alle Europeanen aan. Wij dragen eenzelfde last uit het verleden en we zijn even kwetsbaar en onzeker als onze tijdgenoten. Wij moeten samen aan een grotere eenheid werken, in authentiek respect voor de ander.

Het is goed om zich de gehele rijkdom van het religieuze leven in Europa te realiseren. De navolging van Christus bevat krachtbronnen, waarop wij thans kunnen terugvallen.

- God komt op de eerste plaats in ons leven en dat maakt deze tijd tot een tijd van genade. Het vertrouwen in Jezus Christus verankert ons diep in God en stelt ons in staat in onszelf en in anderen te geloven. De ervaring van het gebed en van de contemplatie maakt ons tot getuigen die in staat zijn het geloof aan te bieden in een wereld die op zoek is naar zin en vaak zonder hoop en onzeker tegenover de toekomst staat.
- Het gemeenschapsleven leert ons een samenleven, dat veeleisend is én rijk aan menselijkheid. Het stimuleert ons open te staan voor verschillen en voor het geduldig aanleren van de dialoog en van de ontmoeting. Het nodigt ons uit om het individualisme te overwinnen en de spiraal van angst voor het andere, voor de vreemdeling en voor de verschillen te doorbreken. Het brengt ons tot meer solidariteit met andere religieuze instituten, andere culturen, andere godsdiensten. Het daagt ons uit steeds opnieuw onze zending te bepalen.

- De verzoening is voor ieder van ons de vrucht van de ervaring van de dialoog, van de waarheid en de deemoed, die ons de kracht van de vergeving laat ontdekken. Die kracht zal ons in staat stellen de spanningen tussen volkeren, die gebukt gaan onder het gewicht van de geschiedenis, te temperen evenals de interne spanningen in onze samenlevingen die getekend worden door geweld.
- De geloften van kuisheid, armoede en gehoorzaamheid die wij vrijwillig gekozen hebben, geven het diepste verlangen van de persoon richting en stellen die persoon in staat tot liefde en dienstbaarheid. Zij helpen om onszelf te bevrijden van de verleiding om macht over anderen uit te oefenen en om ons in te zetten voor de waardigheid van iedere mens, vooral van de zwaksten, die bloot staan aan moderne vormen van slavernij.
- De openheid voor God die ons steeds weer verrast, zelfs in de moeilijke situatie waarin het religieuze leven verkeert, nodigt ons uit om oog te hebben voor de hoop en de verwachtingen van een Europa in opbouw, dat haar ziel zoekt. Wij moeten nieuwe manieren vinden om de charismata van onze stichters te beleven om een antwoord te geven op de dringendste oproepen van onze tijd, vooral op die van de jongeren, die de toekomst van Europa zijn.

Samen met anderen kunnen de religieuzen, in vertrouwen op de Geest en met de hele kerk, het initiatief nemen tot nieuwe wegen voor Europa. Op ons wordt een dringend appèl gedaan een Europa naar Gods hart op te bouwen.

KNR sluit zich aan bij het Platform voor Millenniumdoelen

De Konferentie Nederlandse Religieuzen heeft besloten zich als landelijke koepel van religieuzen aan te sluiten bij het Platform voor Millenniumdoelen. In de motivatie van dit besluit speelt de profetische rol die religieuzen kunnen vervullen een belangrijke rol. Vanuit hun keuze voor het evangelie hoort het bij het hart van hun leven om op te komen voor gerechtigheid en vrede.

Traditie van religieuzen

Religieuzen hebben zich steeds het lot van de armen en kwetsbaren aangetrokken. De ander die gebrek lijdt is een centraal gegeven in hun leven. De noden die zij in hun tijd aantreffen zijn niet abstract, maar heel concreet. En dat geldt nog steeds: de actieve religieuzen trekken zich vooral het lot aan van de mensen die over de rand van de samenleving dreigen te vallen. Vaak zijn ze dan ook gesticht door 'gewone' mensen die hier en nu iets aan het lot van de armen willen doen: een dorpspastoor, een man of vrouw uit de parochie. In de tweede helft van de twintigste eeuw werden de meeste 'grote' werken, waarin religieuzen hadden gewerkt, overgedragen aan anderen. Zorg en onderwijs werden overheidszaken. Inmiddels is een deel van de religieuzen sterk vergrijsd. Maar desalniettemin blijft de maatschappelijke betrokkenheid. Zo vangen sommigen slachtoffers op van mensenhandel of van gedwongen prostitutie. Anderen helpen ex-gedetineerden weer hun plaats in de maatschappij te vinden. Weer anderen bieden steun aan vluchtelingen. In *het geloof* vinden zij de belangrijkste motivatie voor hun maatschappelijke inzet, terwijl dat geloof tegelijkertijd verdiept en gevormd wordt dóór die inzet. Het is het bekende proces van bewegen, bewogen worden en in beweging komen.

Religieuze beweging

De acht millenniumdoelen sluiten naadloos aan bij de inzet van religieuzen ter verbetering van het lot van de armen. Want wie geraakt is door God, door zijn barmhartigheid en mededogen, komt in beweging voor de ander. Ondanks het feit dat er meer welvaart is dan

ooit, zijn er in onze maatschappij nog steeds mensen die kwetsbaar zijn en zonder hulp van anderen verloren dreigen te lopen en uitgesloten worden. Opvang van deze mensen in bestaande structuren maar ook daarbuiten, is bijzonder hard nodig. Gelukkig zijn er mensen die zich door de nood en de kwetsbaarheid van anderen laten raken. Zij proberen te helpen waar zij kunnen. De bewogenheid van deze mensen is meer dan een kortstondige opwelling van medelijden: ze is alomvattend en geeft een heel nieuwe dimensie aan het leven.

Millenniumdoelen

Het is eigen aan de traditie van de religieuzen in te gaan op actuele vragen en noden. In het jaar 2000 beloofden de 189 lidstaten van de Verenigde Naties om binnen vijftien jaar de armoede in de wereld flink terug te dringen. Voor het eerst zijn er ook heel concrete, meetbare en tijdgebonden afspraken gemaakt. Nu er noodzakelijk aandacht gegeven moet worden aan de Millenniumdoelen, is dit een uitdrukkelijke keuze voor een actuele bewogenheid om God en om mensen.

De acht millenniumdoelen:

1. Uitbanning van extreme armoede
2. Alle kinderen naar de basisschool
3. Vrouwen en mannen gelijk
4. Minder kindersterfte
5. Minder moedersterfte
6. Bestrijding HIV/Aids, malaria en andere ziektes
7. Milieubescherming, veilig drinkwater en minder mensen in krottenwijken
8. Wereldwijd partnerschap voor ontwikkeling

Voor meer informatie: <http://www.maakhetwaar.nl>

Bestuurswisselingen

Zusters Franciscanessen van Bergen op Zoom

De congregatie van de zusters Franciscanessen heeft de volgende zusters als bestuur herkozen:

Zr. Maria Verhagen, algemeen overste

Zr. Veronica Verhaert, vicaresse

Zr. Marie Cécile Herder, bestuurslid

Vrede en Gerechtigheid

Vertrouwen in zorg

‘Vertrouwen in zorg’, was het thema van de ‘werkdagen geaarde spiritualiteit’ die van 26 tot 28 februari in Onze Lieve Vrouw ter Eem gehouden zijn. Deze werkdagen waren georganiseerd door het WRGV. Het thema is gekozen in verband met de opdracht die het WRGV zichzelf heeft gesteld om ‘zorg’ en de knelpunten daarin in brede kring aan de orde te stellen. De werkdagen werden begeleid door Ab Kerssies en Birgit Verstappen, beiden theoloog en werkzaam in de pastorale dienstverlening van het bisdom Breda.

Dinie van ’t Erve geeft een indruk van deze bijeenkomst.

Met 20 religieuzen die zich ingeschreven hadden was de voorbereidingsgroep erg blij, maar helaas moesten vijf mensen zich afmelden vanwege ziekte of anderszins. De groep bestond nu met de begeleiding erbij uit 15 vrouwen en 2 mannen. De meesten hadden al eerder dit soort werkdagen meegemaakt, enkelen nog nooit.

Het thema is op verschillende manieren aan de orde geweest. De uitwisseling van eigen ervaring in de kleine groep aan de hand van vragen bracht ons dichterbij onszelf en elkaar. Zo kregen we de eerste avond de opdracht om na te denken over de eerste herinnering aan ziekte of pijn, de meest intense ervaring van ziekte of pijn en wie of wat er voor zorgde dat je je echt beter voelde. De volgende morgen gingen we in kleine groepjes aan elkaar vertellen wat pijn ons in het verleden gedaan had. Daarbij zochten we naar herkenningen of overeenkomsten en dat bracht veel aan het licht. De eigen ervaring kwam in een bredere context te staan.

Hoe wordt zorg in onze tijd gezien

We kregen deze dagen ook inzicht in de dominantie van economie in de zorg. Daarin zijn

drie aspecten te onderscheiden: tijd, rationaliteit en een algemeen overkoepelende ideologie.

In de industriële productie kun je zeggen: tijd is geld. De productie kun je opvoeren en daardoor wordt de arbeidstijd verkleind. Maar dit geldt niet in de zorg, want de zorgtijd laat zich niet vangen. De tijd wordt hier bepaald door het levensritme.

In de industrialisatie wordt een bepaalde vorm van rationaliteit gehanteerd, die dominant is. Alles wordt tot ‘ding’ gemaakt. Ook de mens wordt in de zorg tot onderdelen gereduceerd. Heel de mens komt niet aan bod. We zijn tot consumenten van zorg gemaakt. Zorg wordt op maat geleverd en gecontracteerd.

De ideologie hierbij is dat de mens zelfredzaam moet zijn. Je bent een geslaagd burger als je helemaal voor jezelf kunt zorgen en hiermee wordt de wederzijdse afhankelijkheid ontkend.

Zorg veronderstelt relatie, een aandachtig aanwezig zijn. Er is een gever en een ontvanger en beiden worden er rijker van. Een houding van wederkerigheid en vertrouwen, van toevertrouwen en trouw.

Qigong en bijbel

Door het hele programma hadden de begeleiders Qigong oefeningen ingelast. Birgit heeft daar een opleiding voor gevolgd en ze wist de oefeningen op een ontspannende manier te brengen.

Qigong is een Chinese bewegingsleer en onderdeel van de Chinese geneeskunst, die werkt met energiestromen in je lichaam. We kregen bijvoorbeeld oefeningen in een soort handmassage, maar ook in het toevertrouwen aan de ander, het durven overgeven. Elementen die ook in de zorg van belang zijn. Het was goed om zelf te ervaren hoe je je voelt bij het vertrouwen ontvangen en geven en daar ook bij stil te staan. Waar baseer je het vertrouwen op? Zijn er grenzen in je vertrouwen?

Onze ervaringen van deze dagen werden ook getoetst aan een bijbelverhaal. We lazen Lukas 12, 22-34. Een verhaal wat haaks leek te staan op alles wat we gehoord en ervaren hadden. Maak je niet bezorgd. Aan het verhaal in de Schrift dat hieraan voorafgaat, kun je lezen dat iemand meer wil verzamelen dan hij nodig heeft. Maar met bezit kun je het leven niet veilig stellen. Het verhaal over niet bezorgd zijn richt zich op materiële goederen, maar je hebt geen zekerheid van bestaan. Zoek eerst

het koninkrijk om niet. Het gaat erom waar we op vertrouwen. Economie is belangrijk, maar waar is je hart?

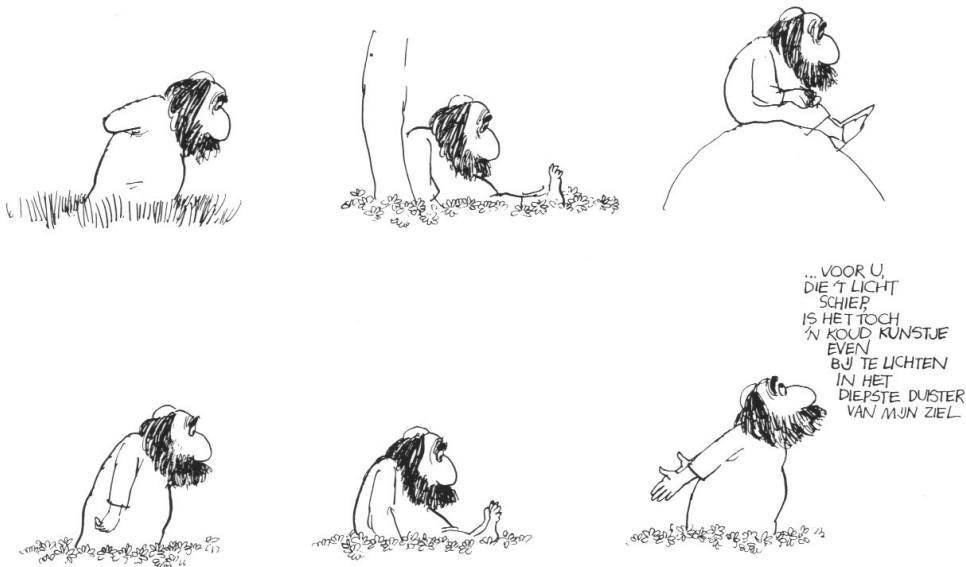
Evaluatie en verder.

We hebben deze bijeenkomst goed geëvalueerd. Ieder heeft er iets van meegenomen. Vooral het alert zijn op de dingen die gaande zijn in de zorg en meer zicht op eigen situatie. De sfeer was goed en ontspannen. Iemand zei: *Deze dagen waren als een warm bad.*

Nadrukkelijk werd gezegd dat deze dagen volgend jaar door moeten gaan met graag meer mannen er bij. De datum is al vastgelegd: zondag 25 maart t/m dinsdagmiddag 27 maart 2007.

Religieuzen en allen die zich vanuit een gelovige betrokkenheid inzetten voor een menswaardig bestaan, zijn van harte welkom om deel te nemen. In het najaar zal duidelijk zijn wat het thema van de werkdagen Gearerde Spiritualiteit in 2007 zal zijn. Voorstellen of ideeën voor het thema zijn uiteraard heel welkom bij het WRGV.

Dinie van 't Erve

Vakantieproject voor boeren en tuinders in de knel

De daling van de gezinsinkomens en de economische gevolgen op de boeren- en tuindersbedrijven hebben de laatste jaren geleid tot onzekerheid en sociale uitsluiting.

Agrarische gezinnen staan onder enorme werkdruk om in hun levensonderhoud te kunnen voorzien. Bijna de helft heeft te maken met een inkomen uit bedrijf dat onder het bestaansminimum ligt. Op veel bedrijven wordt het inkomen aangevuld met een baan buitenshuis of verbreding op het bedrijf. Dan nog heeft een derde te maken met een te laag inkomen. Mensen worden vaak voor enorme dilemma's geplaatst. Boeren- en tuindersgezinnen moeten daardoor op alles bezuinigen om het bedrijf staande te houden. Voor vakantie is meestal geen geld!

Door het bieden van een eenmalige financiële steun kunnen deze boeren- en tuindersgezinnen mogelijk van een korte vakantie genieten om tot rust en ontspanning te komen.

De Werkgroep Landbouw & Armoede (WLA) en de Stichting Zorg Om Boer en Tuinder (ZOB) hebben voor deze gezinnen een vakantieproject opgericht onder de naam Stichting Perspectief. Het belangrijkste wat de Stichting Perspectief wil bereiken is:

- Financiële steun bieden aan deze gezinnen voor vakantie, rust en ontspanning
- Het werven van fondsen, subsidies en donaties om dit te realiseren.

De stichting wil mensen in de agrarische sector laten blijken dat anderen met hen meeleven. Ze hebben dikwijls jarenlang rond moeten komen van een structureel te laag inkomen voor gezin en bedrijf. Daardoor zijn de psychische en lichamelijke spanningen erg groot geworden. Juist voor deze gezinnen is het erg belangrijk om er eens tussenuit te kunnen voor een korte vakantie. Even afstand nemen om daarna weer goed te kunnen nadenken over belangrijke beslissingen voor bedrijf en gezin ten aanzien van bedrijfsopvolging, al of niet

doorstarten en investeren in het bedrijf, inkomensverbreding op of naast het bedrijf, bedrijfsbeëindiging etc. In alle gevallen is het belangrijk dat hierbij de waardigheid van de boerengezinnen behouden blijft. Tevens wordt de aandacht gevraagd van overheid, maatschappij en kerken voor de landbouwproblematiek en knelpunten die oorzaak zijn van armoede en sociale uitsluiting. Enzonodig wordt er protest aangetekend!

WLA en ZOB werken samen met en verwijzen door naar andere hulpverlenende organisaties, zoals: Telefonische Hulpdienst voor Agrariërs, Werkgroep Arme Kant van Nederland van de Raad van Kerken, Diakonieën en Charitas instellingen, Sociale Alliantie voor Rechtvaardigheid, Land- en Tuinbouw Organisaties, Maatschappelijk Werk e.a.

Sinds eind jaren '90 zijn boerengezinnen in nood op verschillende manieren ondersteund door hen de mogelijkheid van een vakantie te bieden. Financiële ondersteuning kwam de eerste jaren voornamelijk van Religieuze Congregaties en Kerkinactie van de Protestantse Kerken heeft het tijdens de veertigdagtijd in 2005 ondersteund. WLA en ZOB vinden het belangrijk om het initiatief een blijvend karakter te geven in de vorm van de Stichting Perspectief. Tot nu toe heeft de Stichting zo'n tien tot vijftien gezinnen per jaar kunnen helpen en dat wil men graag voort zetten.

De Werkgroep Landbouw en armoede werd onlangs genomineerd voor de Ab Harrewijn-prijs.

Men kan het project steunen door donateur te worden voor € 15,- per jaar of anderszins een financiële bijdrage geven.

Folders en inlichtingen over het project zijn te verkrijgen bij het secretariaat van de Stichting Perspectief, R.Schut-Hakvoort, Horsterdijk 83, 5973 PM Lottum. T: 077-4631806. banknummer: 1125.09.924. URL: www.landbouwenarmoede.nl

Afscheid Martien van Dijk SVD

Jarenlang vertegenwoordigde Martien van Dijk SVD het Netwerk Religieuzen voor Vluchtelingen in het Werkverband Religieuzen voor Gerechtigheid en Vrede. Vorige maand nam hij als zodanig afscheid van het WRGV. Onderstaand enkele fragmenten uit de preek die Martien heeft gehouden bij gelegenheid van zijn eerdere afscheid in de parochie van Nieuwegein, waarin hij terugblikt op zijn ervaringen als missionaris.

Beste vrienden / lieve mensen

Vandaag neem ik afscheid van een periode van ongeveer 25 jaar, dat ik hier in Nieuwegein missionaris mocht zijn, als lid van de missionaire leefgroep.

Reeds als kind wilde ik missionaris worden. Mijn vader had een neef die in Indonesië als missionaris werkzaam was (hij schreef heel spannende brieven) en ik voelde het verlangen hem achterna te gaan. Een leven van missionaris ergens in de derde wereld leek me wel wat. Er waren vanuit ons Brabantse Boekel al meerdere jonge mensen naar verschillende landen in de derde wereld vertrokken. Dat beroep of die roeping, zoals men toen zei, trok mij aan. En daarom meldde ik mij op twaalfjarige leeftijd aan bij het Missiehuis in Steyl, Limburg, waar jongens opgeleid werden voor missionaris. Dat was in 1947, vlak na de Tweede Wereldoorlog. Daar kwam ik op de voorbereidende klas van het gymnasium. De studie zou jaren duren, maar dat had ik er voor over. Ik begon er vol vertrouwen aan, gesteund door de achterban van familie en dorpsgemeenschap. Maar missionaris zoals ik me het toen voorstelde, iemand die naar de derde wereld ging om aan de zogenaamde heidenen de Blijde boodschap van het evangelie te gaan verkondigen ben ik eigenlijk nooit geworden. Toen ik mijn opleiding had voltooid bleek dat ik hier in Nederland nodig was voor de opleiding van toekomstige missionarissen. Dat heb ik een aantal jaren gedaan op ons eigen seminarie en internaat in Deurne N.B. Intussen waren in kerk en samenleving de ideeën over missionaris-zijn heel erg veranderd. Langzaam begon het idee door te dringen dat je niet meer perse naar de derde wereld hoeft te vertrekken, maar dat je ook missionaris kunt zijn in onze

eigen omgeving. 'Missie in zes continenten' was de slogan die je destijds veel hoorde. Achteraf terugkijkend op mijn leven moet ik constateren dat ik toch meer dan veertig jaar missionaris ben geweest, al was het op een totaal andere wijze dan ik me in mijn kinderdromen had voorgesteld. Maar ik heb er nooit spijt van gehad.

Vijf en twintig jaar geleden begon er een nieuwe periode in mijn leven. Met een klein groepje van medebroeders kregen we de kans om in de praktijk van een moderne stad, hier in Nieuwegein, te ontdekken wat missionaris-zijn in deze tijd - het was inmiddels 1980 - zou kunnen betekenen. Daar waren geen blauwdrukken of modellen voor. We lieten ons inspireren door de H. Schrift en door de mensen, die op onze weg kwamen. Op zoek naar sporen van God ontdekten we gaandeweg de betekenis van missie in een moderne geseculariseerde stad.

De beide lezingen van vandaag uit de H.Schrift gingen over profeten, die veel gemeen hebben met missionarissen. De eerste lezing was afkomstig uit het Boek Deuteronomium van Mozes. Veel mensen denken bij het woord profeet aan personen, die de toekomst kunnen voorspellen. Het tegendeel is waar zou je mogen zeggen. Echte profeten wijzen in eerste instantie niet naar de toekomst. Profeten wijzen naar de dag van vandaag, ze leggen de vinger op de zere plekken van onze samenleving. Wat er niet goed is, waar onrecht gebeurt en waar mensen te kort gedaan wordt, daar moet de profeet in actie komen. In eerste instantie niet met woorden, maar met daden en voorbeelden van hoe het wél moet.

Zo hebben wij ons missionaire bezig zijn in deze stad en in deze parochie ook opgevat. We lieten ons, zoals de profeten, roepen om buiten de gangbare paden te treden van de kerk en de parochie. We gingen onze eigen wegen ook al waren die misschien niet altijd kerkelijk goedgekeurd. We probeerden dicht bij het leven en de gewone mensen te blijven. We zochten contact met mensen die geen boodschap hadden aan kerk en religie, en hen aan te spreken, niet via preken of bijbelverhalen, maar gewoon door intermenselijke contacten en door het meedraaien in allerlei actiegroepen. Zo hebben wij in samenwerking met veel bondgenoten, geprobeerd om in de eigen omgeving mee te bouwen aan een meer menselijke samenleving.

Zo liepen we in het voetspoor van profeten.

In de tweede lezing, uit het evangelie van Lucas, kwamen wij Jezus van Nazareth tegen, de grootste der profeten. In de synagoge van zijn geboortedorp ontvouwde hij zijn missionaire programma. Hij stond toen aan het begin van een nieuwe fase in zijn leven.

Deze tekst uit Lucas 4 is mij de laatste jaren steeds dierbaarder geworden. Daaruit putte ik mijn inspiratie, daar kon ik mijn leven aan spiegelen.

Aan armen het goede nieuws brengen, aan gevangenen hun vrijlating bekend maken, aan blinden het herstel van hun zicht, om onderdrukten hun vrijheid te geven. Heel concreet toegesneden op de mensen, die een beroep op ons deden.

Dat zat er achter toen ik, soms tegen de zin in van veel goedgezindige mensen mij bezighield met vluchtelingen, illegalen, uitgeprocedeerden, ontheemden, daklozen, zigeuners, zwerwers en andere zogenaamde randfiguren. Regelmatig werd mij de vraag gesteld: Moet een priester zich met dit soort mensen bemoeien? Mijn antwoord luidde dan steevast: ja dat moet, want ik ben missionaris. Maar ik heb het niet alleen gedaan. In de loop van mijn leven heb ik veel mensen ontmoet die samen met mij op weg waren. Andere inspiratiebronnen kende ik slechts vanuit de verhalen over hun leven en werken. Daardoor wist ik dat we dezelfde weg gingen in het spoor van de pro-

feten. Denk bijvoorbeeld aan onze stichter Pater Arnold Janssen, die in Steyl een wereldwijde missiecongregatie begonnen is die nog steeds bloeit en momenteel meer dan 7000 leden telt in meer dan 50 landen. Of aan Frère Roger Schutz de stichter van de religieuze gemeenschap van Taizé, in Frankrijk, waar ik meerdere malen inspiratie ben wezen opdoen. Ik denk aan inspirerende figuren uit de Nederlandse kerk, zoals Titus Brandsma, Peerke Donders, Bisschop Bekkers en Pater van Kilsdonk om er maar een paar te noemen. En niet te vergeten die talloze missionarissen, die hun hele leven hebben ingezet voor de mensen in de derde wereld. Zij hebben mij in al die jaren geïnspireerd. In Teteringen, waar ik binnenkort ga wonen, zal ik regelmatig naar het kerkhof wandelen, waar meer dan 275 missionarissen hun laatste rustplaats hebben gevonden. Zij zijn mijn voorbeelden geweest. Ten slotte wil ik nog een persoon noemen die mij ongelooflijk geïnspireerd heeft: Martin Luther King. Ik stond erbij toen hij in Washington DC in 1963, die later zo beroemd geworden woorden sprak: 'I have a dream'. Die gebeurtenis behoort tot de hoogtepunten van mijn leven en bracht mij op het spoor van de mensen uit andere culturen met wie ik in mijn leven ben opgetrokken.

Velen waren voor mij profetische figuren die met gezag over God konden spreken.

Veel gewone mensen die op mijn weg kwamen hebben mij voortdurend geïnspireerd en in beweging gehouden. Alleen zou ik het niet klaargespeeld hebben. Anderen hebben mij mede gemaakt tot wie ik geworden ben. Uitdrukkelijk noem ik de vele vluchtelingen met wie ik de laatste 18 jaar onderweg ben geweest. Hun geesteskracht en hun uithoudingsvermogen vervullen mij met diep respect en bewondering. Op momenten dat ik het niet meer zag zitten, gaven ze mij moed. Ze gaven me de kans te delen in hun vreugde en verdriet. En ik leerde veel van hen. Ik mocht in hen iets van God ontmoeten. God, de Levende die mij op het spoor van de profeten heeft gezet en gehouden tot nu toe. Dat Hij mij en jullie allen verder mag zegenen en nabij blijven.

Martien van Dijk SVD

Varia / Korte berichten

Op zoek naar (nieuwe) woonruimte?

De zusters van Julie Postel uit Neede gaan rond de jaarwisseling verhuizen naar het moederhuis van de Congregatie in Boxmeer, waardoor het klooster aan de Rapenburg 5, in het centrum van Neede (gemeente Berkelland), vrijkomt.

Tot het in moderne vormgeving uitgevoerde klooster behoren eveneens nog een activiteitencentrum en stiltecentrum, beide losstaand van het klooster en afzonderlijk, vrij toegankelijk.

Het klooster bestaat naast een gemeenschappelijke keuken, huis- eet- en tuinkamer die te transformeren zijn tot een grote ruimte, uit een vijftal afzonderlijke appartementen (waarvan er vier zijn uitgevoerd in twee bouwlagen), alsmede een viertal logeerkamers met eigen sanitaire voorzieningen.

Voor nadere informatie kunt u contact opnemen met de heer H. Scheffers, economisch adviseur van de zusters, T: 0485-571 541 of E: h.scheffers@juliepostel.org.

Klok gezocht

De zusters Trappistinnen van Koningsoord zijn voor de nieuwbouw op zoek naar een C2 klok met de volgende kenmerken: een gewicht van ca 265 kg en een doorsnee van 75 cm.

Abdij Koningsoord, Raadhuisstraat 26, 5056 HD Berkel-Enschot,
T: 013 – 5334901, E: abdis@koningsoord.org.

Penningmeester gezocht

Kerk en Vrede is een vereniging met historie, opgericht in 1924, en met élan. Het is een landelijke vereniging van mensen die zich binnen en buiten de kerken inzetten voor vrede en geweldloosheid. Een kleine staf, actieve werkgroepen en een actief bestuur werken in drie werkterreinen: interreligieus vredeswerk, pacifistische politiek en cultuur van vrede. Staf en vrijwilligers zijn actief in veel kerkelijke en maatschappelijke netwerken en vredesorganisaties. De vereniging heeft ongeveer 2500 leden, donateurs en abonnees.

Voor het dagelijks bestuur van de vereniging zijn we op zoek naar een penningmeester. We zoeken iemand die met een kritische blik wil kijken naar alle plannen om ze realistisch en haalbaar te houden. Er is een staflid die de boekhouding en de betalingen verzorgt, maar de penningmeester zal er dichtbij moeten blijven. Uit ervaring blijkt dat voor deze penningmeesterstaak tussen 4 en 8 uur per week nodig is.

We zoeken iemand die zich betrokken weet bij kerken of oecumenische bewegingen, en bij vraagstukken van vrede, geweldloosheid en interreligieus samenleven.

We bieden een inspirerende samenwerking met actieve vrijwilligers, gemotiveerde stafleden in een interessant werkgebied.

Contactgegevens Hetty Grunefeld, p/a Obrechtstraat 43, 3572 EC – Utrecht
T: 030 2316666 (vrijdag), of privé 030 2364153 / E: hgrunefeld@hotmail.com

Open dag Erfgoedcentrum

In juni 2006 vindt de opening plaats van Klooster Sint Aegten, Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven, gevestigd in het kruisherenklooster van St. Agatha. De deelnemende orden en congregaties ontvangen binnenkort een uitnodiging voor de officiële openingsdag. Door het grote aantal betrokken instituten is het niet mogelijk om bij de officiële opening iedereen uit te nodigen die geïnteresseerd is. Daarom houden we op 5 juni 2006 (Tweede Pinksterdag) tussen 10.00 en 17.00 uur een open dag, waarop alle religieuzen en de bewoners van St. Agatha welkom zijn om het nieuwe erfgoedcentrum te komen bezichtigen. We zorgen ervoor dat er bij de verschillende afdelingen medewerkers aanwezig zijn die desgevraagd toelichting kunnen geven. Graag tot ziens op 5 juni!

Marga Arendsen namens het Bestuur Stichting Erfgoed Nederlands Kloosterleven

Franse vertaling zorg-brief

De brief, die op 4 oktober 2005 aan staatssecretaris Ross werd aangeboden, is op verzoek in het Frans vertaald. Zr Françoise Ollivier was zo goed om dit monniken-werk op haar te nemen. Geïnteresseerden die deze vertaling graag aan hun franse mederelgieuzen willen laten lezen kunnen de brief opvragen bij het Bureau KNR.

Kloosterwandelingen van Bureau De Wandelmaat

‘Wandelen langs kloosters heeft iets heel bijzonders. Er wachten mensen op je. De deur staat voor je open. Je voelt je welkom. Waar vind je dat vandaag de dag nog?’ Zo beleven veel deelnemers de georganiseerde wandelreizen van Bureau De Wandelmaat in Leeuwarden.

De Wandelmaat is een klein, gespecialiseerd bureau voor kloosterwandelreizen in Nederland en België. De kloosterwandelreis is een idee van pelgrim Henricus (Henk Woelders) die daar al tien jaar mee bezig is. Zijn formule combineert het gemoedelijk wandelen overdag met eten, slapen en ontmoetingen in de kloostersfeer. De lengte van de reizen varieert van een weekend tot zeven dagen. De deelnemers zijn veelal alleengaanden, 50+ en met interesse voor de zoektocht van de mens (christelijk en niet-christelijk). De groepsgrootte varieert van 5 tot 12 deelnemers. Alle wandelingen worden door het gidsenteam van De Wandelmaat zorgvuldig voorbereid. Men wandelt per dag 15 tot 20 km in een rustig tempo. Zo is er onderweg tijd voor een bezichtiging, een ontspannen rustpauze, een bezoek aan een plaatselijk ‘heilighdom’, e.d. En zoals altijd leent wandelen zich voor een goed gesprek. Bij korte reizen is één klooster de pleisterplaats; bij langere reizen zijn het er twee (soms drie).

In 2006 zijn deelnemende kloosters en gemeenschappen in Nederland onder andere te vinden in Steyl, Oirschot, Bergeijk, Sittard, Doetinchem en Denekamp. In België onder andere in Chevetogne, Westmalle, Luik, Tongerlo, Postel, Achel, Ermeton-sur-biere, Denée.

De deelnemers ontvangen vantevoren een uitgebreide reisbrief. Daarin wordt onder meer duidelijk verteld dat een klooster iets heel anders is dan een hotel. Men wordt uitgenodigd – maar niet verplicht – om de getijdegebeden mee te maken. En ook verder wordt het leefritme van de kloosters gevolgd. De huiskamer voor de gasten is tijdens de reis de plek voor ontmoeting en ontspanning. De gastenzuster of -broeder (of een andere bewoner) komt meestal iets vertellen over de geschiedenis en leefwijze van de gemeenschap. En een enkele maal levert een ‘gastspreekster’ een bijdrage aan het programma.

De laatste tijd zijn naast pelgrim Henricus ook een aantal bekwame, ervaren oud-reisgenoten gids bij De Wandelmaat. Een gids bij De Wandelmaat moet de wandelroutes en de kloosters kennen, goed leiding kunnen geven en een gemoedelijke sfeer kunnen scheppen. Dit jaar is het aanbod uit-

gebreed met twee nieuwe varianten: miniweekenden (zaterdagochtend tot zondagmiddag met één overnachting) en reizen waarin natuur én cultuur beide aan bod komen. Vooral voor eerstgenoemde lijkt veel belangstelling te bestaan. Daarom zullen steeds meer reisleiders nodig zijn. Zij worden nu onder oud-reisgenoten gevonden en daarna grondig opgeleid, o.a. door middel van speciale weekenden, en door als assistent mee te lopen met een ervaren gids.

In 2005 hebben enkele oud-reisgenoten de Stichting Vrienden van De Wandelmaat opgericht. Doel van de stichting is onder meer om de kloosterwandeling onder de aandacht van een breder publiek te brengen, en om de verdere ontwikkeling van het programma van pelgrim Henricus te ondersteunen. Recentelijk heeft de stichting hiervoor subsidie gekregen van het Skanfonds.

Is uw klooster of gemeenschap geïnteresseerd om op deze wijze (nieuwe) gasten te ontvangen (wij denken dan speciaal aan de miniwandelingen van twee dagen - in het weekend of op doordeweekse dagen)? Neemt u dan contact op met pelgrim Henricus of met de stichting Vrienden van De Wandelmaat. Zij kunnen u alles vertellen over de kloosterwandelreizen. Op de website kunt u het programma voor 2006 vinden.

Pelgrim Henricus, De Wandelmaat, Bureau voor kloosterwandelingen, Spoorstraat 130b, 8933 CG Leeuwarden, T: 058 – 2130801, henricus@dewandelmaat.nl, www.dewandelmaat.nl; of de Stichting Vrienden van De Wandelmaat, Kapelstraat 16, 5401 EC Uden (na 1 mei 2006 Lithsedijk 102, 5397 EE Lith), vrienden@dewandelmaat.nl, Bram Jansen, T: 050 – 5259910 of Margreet Wielenga, T: 0314 – 650138.

Projecten

Ideeënwedstrijd

De aanvrager van dit project is het Katholiek Netwerk, dat *'het nieuwe knooppunt wil vormen in het katholieke veld rond concrete initiatieven en ideeën'*. Waar het jongeren betreft, verloopt dit moeizaam: het oorspronkelijke aanbod (voornamelijk via Responz) is verdwenen en wat er aan contacten en netwerk was is (bijna) verdwenen. Katholiek Nederland is al geruime tijd met diverse betrokken partijen in overleg om dit aanbod respectievelijk netwerk terzake van jongeren nieuw leven in te blazen. Tot nog toe blijven deze pogingen steken op het niveau van *'praten over'*. Het lukt maar niet om jongeren zelf te betrekken bij nieuwe activiteiten of deze van henzelf uit te doen gaan; dit terwijl men daar bij de doelgroep (16-27 jaar) wel belangstelling voor vermoedt.

Katholiek Nederland entameert thans een nieuw project in navolging van eerdere ervaringen bij de CNV Jongeren. Het is de bedoe-

ling dat betrokken organisaties zoals Cordaid, KRO, CNV Jongeren, Pax Christi, e.d. kleine groepjes jongeren naar voren schuiven om zelf ideeën te ontwikkelen over hoe jongeren het best bereikt kunnen worden. De beste ideeën (minstens drie) zullen worden uitgevoerd. De doelgroep (beoogde omvang minstens 40 tot 50 jongeren) zelf draagt dus de ideeën aan, in plaats van dat zij deze moet ondergaan.

Beoordeling

Nadat eerdere aanvragen door de Commissie PIN zijn afgewezen beoordeelt men dit als een tamelijk concreet afgebakende aanvraag vanuit Katholiek Nederland, die bovendien de doelgroep zelf centraal zet. Het gaat om een aardig initiatief hoewel het enigszins uit nood geboren is, gezien de uiterst moeilijk te bereiken en bewegen doelgroep. Door de aard van het project blijft het te bereiken resultaat noodzakelijkerwijs vaag, maar kennelijk heeft men er gezien de eerdere ervaringen van CNV en de

te betrekken groepjes jongeren alle vertrouwen in, dat men met zinnige ideeën op de proppen komt. Het risico is overigens relatief, want het gaat om verhoudingsgewijs beperkte bedragen. Het is belangrijk dat de *'ideeënaandragende'* jongeren niet alleen uit binnenkerkelijke groeperingen gerecruteerd worden; het opgesomde lijstje geeft wat dat betreft wel vertrouwen.

Fakkelproject bisdom Breda

Alle bisdommen worden geconfronteerd met een stijgend tekort aan pastorale beroepskrachten. Dit probleem kan niet worden opgelost door de traditionele vormen van werving voor de ambten en diensten, de 'spontane' aanmelding van geïnteresseerden en de evocatieve kracht van de pastoraal werkenden. Het bisdom Breda wil nu een beweging op gang brengen waarin, op basis van het doorgeven van het pastoraal en kerkelijk erfgoed, medewerkenden worden gevonden voor het leven en werken in het pastoraat. Daartoe heeft men – ingebed in het overige beleid van het bisdom – het fakkelproject opgezet. In de uitvoerige en gedetailleerde project-aanvraag schetst men de volgende context. De organisaties van gelovig leven, kerken, religieuze gemeenschappen, zijn *'zelfdragend'*, dat wil zeggen dat zij voldoende engagement weten te ontwikkelen om de deelgenoten en medewerk(st)ers voort te kunnen brengen. Zij scheppen voorwaarden en roepen op tot medewerking aan het werk van de Geest.

Veel werkers in het pastorale veld hebben contacten met belangstellenden voor het religieuze leven of het werken in de kerk, maar slagen er toch niet in de fakkel aan hen over te dragen. Veel pogingen om na- en opvolging te vinden zijn opgegeven.

Deze situatie vormt het uitgangspunt voor het project waarin het vinden van opvolgers voor pastores en belangstellenden voor het religieuze leven systematisch ter hand wordt genomen op een zodanige wijze dat belangstellenden zich in vrijheid kunnen ontwikkelen en de Geest vrij kan waaien. In de periode tot 2015 wil men bereiken dat 50 mensen kiezen voor een beroepsmatige of vrijwillige inzet voor een vorm van kerkelijk leven en dat de helft daar-

van kiest voor een functie in het basis- of instellingenpastoraat.

In het project wordt waar mogelijk en gewenst nauw samengewerkt met de religieuze instituten, omdat de roeping tot het toegewijde leven één is en omdat de oorspronkelijke inspiratie van een orde of congregatie ook nu voor veel mensen van grote waarde blijkt te zijn, ook als zij op latere leeftijd een keuze maken voor een pastorale dienst. Bij de voorbereiding van het project heeft een aantal van hen aangegeven achter de doelstellingen van het project te staan en – voor zover mogelijk – te willen participeren. Hun betrokkenheid kan bestaan uit het bieden van gastvrijheid voor individuen en groepen, het deelnemen in de aansturing van het project, het doorgeven van namen of bemiddelen van mensen die geïnteresseerd zijn, het bieden van geestelijke begeleiding en het fungeren als klankbord voor het hele project door het tonen van gemeenschap, morele ondersteuning en kritische bevraging. Waar mogelijk worden ook contacten gelegd met 'nieuwe' religieuze bewegingen die voldoende verwant zijn met de visie en het beleid van het bisdom.

Beoordeling

De Commissie Pin beoordeelt dit als een buitengewoon boeiend en ambitieus project. Het bisdom durft de overtuiging uit te spreken, dat het in 10 jaren 50 mannen en vrouwen kan bewegen tot een keuze voor een aan God en medemens toegewijd leven.

Nieuw is dat men de impasse in de traditionele werving met zijn kortlopende publiciteitscampagnes door een systematische aanpak wil doorbreken. Nieuw is ook dat men in dit roepingenpastoraat de roeping voor ambt en bedieningen onlosmakelijk verbindt met de roeping voor religieus leven. Het duidt op vertrouwen in de spiritualiteit en toewijding van pastores, religieuzen en kerkleden, dat het project uitgaat van hun medewerking eraan. Hierin ligt de kans van slagen van het project. Hoe groot deze kans is, valt nog niet te zeggen. Na het eerste jaar kan waarschijnlijk een reële afweging daarvan gemaakt worden. Maar de start van dit project is de steun van de religieuzen waard.

Charles de Foucauld, verleden, heden, toekomst (reader)

Op 2 december 2005 hield het CMBR een studiedag over Charles de Foucauld (1858 – 1916). Het voorbeeld van deze Franse godzoeker, die nieuwe wegen heeft gebaand op het vlak van religieus leven, interreligieuze dialoog en presentiebenadering, is nog uiterst actueel. Diverse sprekers gingen in op zijn historische betekenis, maar ook op zijn betekenis voor mensen van nu en zijn mogelijke betekenis voor de kerk, nu hij in november 2005 is zalig verklaard.

De reader met toespraken kan worden besteld bij het CMBR-secretariaat. Kosten: € 2,50 (inclusief verzending).

Missionaris met een passie voor wetenschap

In 1913 kreeg de Nederlands-Duitse missiecongregatie Societas Verbi Divini toegang tot de kleine Sunda-eilanden in Oost-Indonesië. In de jaren twintig van de vorige eeuw kwamen de eerste pioniers naar Manggarai. Maar het moeilijk toegankelijke berggebied met zijn verspreid liggende dorpen had voor de congregatie geen prioriteit. De missionarissen die er tot aan de Tweede Wereldoorlog werkzaam waren, ondervonden het aan den lijve. Altijd moest er gewacht worden, op materiële of personele steun. De missionarissen op West-Flores noemden zichzelf dan ook de wachters van Manggarai.

Jilis Verheijen kwam in 1935 naar het gebied en keerde in 1993 terug naar Nederland met een aantal koffers vol manuscripten en aantekeningen. Hij had een manuscript over totemisme bij zich waar hij in de jaren vijftig aan had gewerkt maar dat hij door omstandigheden had moeten laten liggen. Toen hij na enkele lichte herseninfarcten beseftte dat hij niet meer aan publicatie van dit materiaal toekwam, zocht hij een antropoloog die voor hem de tekst met alle latere toevoegingen kon uitwerken tot een publicabel geheel. De opdracht kwam bij de antropologe Marie-Antoinette Willemsen terecht, die eerder onderzoek had gedaan op Sulawesi. Willemsen schreef een uitvoerige biografie van deze bijzondere SVD'er. Het inzoomen op het leven en de werken van een individu gaat in dit geval niet ten koste van het oog houden voor de bredere context van ontwikkelingen waarbinnen de levensloop van Verheijen zich heeft ontvouwd.

Verheijen was een echte *workaholic*; het plichtsbesef overheerste zijn gevoelsleven. Zijn werk was zonder meer de meest constante factor in zijn leven. Verheijen was als kloosterling een trouw volgeling van de geldende voorschriften. Ook als die in de loop van de tijd veranderen bleef hij wat je zou kunnen noemen een 'missionaris van de oude stempel'. Verheijen ontwikkelde zich in de loop van de jaren van rondreizend missionaris tot lexicograaf en etnograaf. Behalve woordenboeken publiceerde hij etnografische teksten waarin hij uitingen van de orale traditie van de bevolking vastlegde. Hij verbreedde zijn belangstelling naar de flora en fauna van het gebied, stelde met behulp van zijn vondsten meertalige woordenlijsten samen en stuurde de collecties naar diverse internationale musea. Voor het Natuurhistorisch Museum Naturalis en het Nationaal Herbarium in Leiden was hij een van de belangrijkste verzamelaars uit de regio Oost-Indonesië.

Voor Verheijen was het werk als missionaris en zijn ambitie zich op wetenschappelijk gebied te profileren niet altijd eenvoudig te combineren. Praktisch gezien had hij als rondreizend missionaris te kampen met een gebrek aan tijd, concentratie en studieboeken. Naast praktische problemen kreeg Verheijen ook te maken met tegenstrijdige belangen als missionaris en onderzoeker. Door het etnografisch onderzoek kreeg hij niet alleen inzicht in en daardoor meer begrip voor de opvattingen van de Manggaraiers, het leidde er ook toe dat hij bij zijn missioneringswerk eerder de weg koos van overtuigen dan van dwingend opleggen.

Arnold Janssen, de stichter van de SVD, liet kandidaten wel studeren maar vond het behalen van een graad niet relevant. Het zou de missionarissen ijdel en daardoor minder geschikt voor het gewone missiewerk maken. Ook Verheijen's medebroeders en superieuren stonden wisselend tegenover diens wetenschappelijke ambities. De eerste decennia op Flores van Verheijen stond het bestuderen van taal en cultuur geheel in dienst van het verspreiden van het christendom. Maar toen na de Tweede Wereldoorlog de werkdruk groter werd en hij zich bovendien begaf op minder relevante studievelden voor de missiepraktijk veranderde de mening van enkele collega's. Zij vonden dat hij liturgische teksten moest vertalen in plaats van lijsten samenstellen van vogels, eieren en planten. Om critici de wind uit de zeilen te nemen vertaalde Verheijen het Markus-evangelie en de drie-jarige cyclus van de zondagslezingen in het Manggarai. Maar toen dit af was hadden zijn Florinese superieuren een andere mening over dit vertaalwerk dan Verheijen en keurden het gebruik van het Manggarai als voertaal in de kerk af.

'*Ik ben een zwiigende man geworden*' zei hij in een van zijn laatste gesprekken met zijn biografe. Verheijen stelde zijn leven in dienst van het woord: als lid van het Gezelschap van het Goddelijk Woord, als verkondiger van het katholieke '*woord*' in Manggarai en niet in de laatste plaats als lexicograaf. Vooral door de publicaties die hij in dienst van het woord tot stand bracht overschreed hij de grenzen van zijn eigen sterfelijkheid.

Vorig jaar bezorgde Marie-Antoinette Willemsen een bundel brieven, geschreven door Verheijen's confrater Willem van Bekkum. Van Bekkum (1910-1998) vertrok in 1936 als missionaris naar Nederlands-Indië, waar hij tot het einde van zijn lange leven werkzaam bleef. Hij bleek, ook na zijn wijding tot bisschop van Manggarai (Flores) in 1951, een groot pleitbezorger te zijn van een betere afstemming van inheemse gebruiken op de westerse missiepraktijk. Niet alleen in alledaagse rituele handelingen, maar ook in de liturgie benadrukte hij het belang van een Florinese inbreng. In de jaren zestig groeide de aandacht voor de noden van de bevolking. We zien dan hoe Van Bekkum zich, naast de pastorale zorg, actief inzette voor meer 'ontwikkelingswerk'. Omdat hij veel publiceerde en reisde kwam er van zijn leiding niet zoveel terecht. Daarom werd hem in 1972 verzocht af te treden. De brieven vormen een intrigerend egodocument, waarin persoonlijke ervaringen worden afgewisseld met doorkijkjes naar het religieuze en maatschappelijke leven in Nederlands-Indië, en het latere Indonesië.

M.A.Th. Willemsen. *Een missionarisleven in brieven. Willem van Bekkum, Indië 1936-1998*

Walburg Pers, Zutphen. ISBN 9057303604 Prijs € 24,95

M.A.Th. Willemsen. *Een pionier op Flores. Jilis Verheijen 1908 – 1997, missionaris en onderzoeker*. ISBN 90.5730.403.1 Walburg Pers, Zutphen. Prijs: € 39,95.

Nederlandse 'godzoekers' in Europa, deel 2

Leo Fijen, eindredacteur/presentator van RKK Kruispunt, heeft een nieuw boek geschreven: '*Ik wil dat je leeft*'. Het is in veel opzichten de weergave in boekvorm van de televisieserie uit 2005, waarin hij religieuzen ontmoette in Jutland, België en Assisi. Volgens Fijen weten veel mensen '*de bron*' niet meer te vinden en raken ze de bezieling in hun werk, kerk en persoonlijk leven kwijt. Hij reist langs Nederlandse '*godzoekers*' in Europa en gaat met hen op zoek naar de bron die leven geeft. Hij praat met hen over de ommekeer in hun leven, over de kern van hun bestaan en over de zoektocht naar nieuwe bezieling na een periode van crisis en confrontatie. Dit boek formuleert tien leefregels om de bezieling terug te vinden en een vrij mens te worden die kiest voor het leven.

De inleiding verduidelijkt de herkomst van de titel. Hierin vertelt Leo Fijen over zijn ontmoeting met Gabriëlla Liesen, een Nederlandse trappistin, die is ingetreden in de abdij van Onze Lieve

Vrouw van Nazareth te Brecht. Zij was ernstig ziek door een hersenvliesontsteking en wist niet of ze ooit nog normaal kon praten. Soms dacht ze dat ze gek ging worden. Tot die ene nacht dat een verpleegkundige haar injecties gaf tegen de ziekte en zich over haar heen boog. Er werd niets gezegd, zijn ogen vonden haar ogen. Zijn ogen vertelden zwijgend de belangrijkste boodschap van haar leven: *'Leef, leef, ik wil dat je leeft'*.

Gabriëlla Liesen maakt het Leo Fijen een beetje lastig door op te merken: *'Waarom stel je voortdurend vragen, waarom laat je de stilte niet toe en waarom richt je niet al je aandacht op het plukken van de lindebloesem?'* Vervolgens stelt ze hem voor om voortaan in stilte de lindebloesem te plukken. Hij probeert het nog met: *'Ik ben nieuwsgierig naar uw leven'*, waarop zij zegt: *'Mijn leven is het hier en nu en dat betekent met alle aandacht lindebloesem plukken'*. Dan vertelt ze over haar oudere medezusters, die haar in hun stille aanwezigheid ondersteunen. Dat kan zonder woorden, want zo zegt zuster Gabriëlla: *'ze zijn zo verbonden met de Heer dat hun hart, zonder woorden en in stilte, mijn hart vindt en raakt. Mijn valkuilen, illusies en blinde vlekken worden door hun hart blootgelegd. Ze nemen het duister in en rond me met hun hart weg, verslinden dat als het ware. Ze geven mijn hart zijn vrijheid terug en doen me inzien wat er echt in mijn hart gebeurt. En ze zorgen ervoor dat de echte vragen vanzelf komen.'*

Rebekka Willekes is Trappistin in priorij Klarland te Bocholt, ze was arts en heeft een protestantse achtergrond. De overgang naar het katholicisme viel haar tegen: Ze bleek te zeer gehecht aan haar kerk, aan de aandacht daar voor de bijbel en aan de democratische organisatievorm. Ze heeft moeite met het hiërarchisch mannenbolwerk dat de rooms-katholieke kerk ook en vooral is. Ze vertelt: *'Op een gegeven moment komt je leven op een kruispunt. Ik was arts op een consultatiebureau, ik studeerde theologie, ik woonde op een mooie zolderverdieping en voelde me thuis met een mooie vriendenkring in Utrecht. Ik had een ideaal leven, maar het was niet genoeg. Misschien was er wel een verlangen dat dieper ging dan werk, studie, woning, vrienden en kerk. Dat is een verlangen naar God. En ik kan tot op de dag van vandaag niet precies uitleggen wat dat is.'*

Er wordt nog een derde Trappistin geportretteerd: Theresa Brenninkmeijer, die in Jutland een convent leidt met veel jonge zusters uit alle delen van de wereld. En er komen twee mannelijke religieuzen aan het woord: een Norbertijn in Grimbergen en een Franciscaan in Assisi.

Het boek eindigt bij Pius Drijvers oco, die Fijen een brief had geschreven omdat hij vond dat de conclusies in zijn vorige boek concreter en praktischer hadden moeten zijn. In het slothoofdstuk formuleren Fijen en Drijvers samen tien wegen om uit een crisis op te staan en de bron in het leven weer te vinden. In ditzelfde hoofdstuk brengt Fijen een ode aan het licht, dat hij ten diepste als goddelijk ervaart: *Licht dat wordt uitgestort, dat neerdaalt, dat streelt en aait, dat sterker is dan kou en wind, dat door geen muur is te stoppen, dat licht ervaar ik als Gods aanwezigheid. Ik ben in Hem, Hij is in mij. Dat is letterlijk met alles en allen verbonden zijn, dat is voelen dat alles gaat stromen en tintelen, dat juichen dat het leven wint, dat is een diepe verbondenheid met de bron van alle leven.*

Dit is Fijen's vierde 'kloosterboek'. Eerder zijn verschenen: *Hoe word ik gelukkig? - Levenswijsheid uit de kloosters*, *De reis van je hoofd naar je hart - Leefregels voor het bestaan van alledag* en *Wandelen met God rond abdijen*. Fijen heeft inmiddels in veel abdijen gastvrijheid genoten en hij is goed vertrouwd met de *ins* en *outs* van contemplatief religieus leven. Desondanks toont Fijen zich nog steeds ontvankelijk voor iedere individuele religieus/ze die op zijn weg komt. Wel sluipt er soms een gekunstelde naïviteit in de vraagstelling, een vragen naar de bekende weg. Dat verschijnsel manifesteert zich overigens nadrukkelijker in de televisie-uitzendingen dan in het boek.

Leo Fijen: <i>'Ik wil dat je leeft'</i> . ISBN 90 779 4221 1 Uitgeverij: Ten Have. Prijs: 14,90 Euro
--

Aandachtig eten en bewegen

Een gezondere levensstijl is voor iedereen van groot belang. Dik, ook een beetje dik, is ongemakkelijk. Wie te zwaar is, draagt extra kilo's mee. Dat is belastend voor botten en spieren. Het is vermoeiend. En ongezond. Mensen die jarenlang te zwaar zijn, hebben op latere leeftijd meer kans op suikerziekte (diabetes), op kanker en op hart- en vaatziekten. Mensen die te zwaar zijn, krijgen ook sneller gewrichtsklachten, zodat chirurgen uiteindelijk meer nieuwe knie- en heupgewrichten moeten inzetten.

In dit praktische lijfboek worden geen irreële verwachtingen gewekt gebaseerd op wonderdiëten, maar krijgt de lezer bruikbare tips en aanwijzingen op drie fronten: consumptie, beweging en persoonlijkheid. Het *slow* in de titel verwijst naar de realiteit: de kilootjes die er jaarlijks ongemerkt bij gekomen zijn kun je het beste ook weer langzaam zien kwijt te raken. De kans op blijvend resultaat is dan namelijk aanmerkelijk groter dan bij de turbo afslanktrajecten, die tot verdriet van de betrokkenen veelal een jojo-verloop kennen. Snelle diëten zijn meestal onvriendelijk en dwingend. Je mag bepaalde dingen absoluut niet eten. Wie op zo'n manier lijnt en ophoudt, pakt vrijwel zeker daarna zijn oude, dikmakende eetgewoonten weer op. Dat betekent onvermijdelijk dat de kilo's er weer langzaam bij komen.

De term *slow* staat in dit boek ook voor het zoveel mogelijk vermijden van kant-en-klare producten, die veelal te zoet, te zout of te vet zijn. Tenslotte betekent *slow*: kies voedsel dat uit de buurt komt en niet eerst honderden of duizenden kilometers heeft afgelegd voordat het op je bord ligt.

Verstandig met vet

Vet is soms wel goed en soms niet. Het levert energie maar ook calorieën. Kiezen voor producten met de juiste vetzuren is kiezen voor een gezonder leefpatroon.

Vet wordt vaak geassocieerd met 'ongezond'. Toch is vet op zichzelf een nuttige en zelfs onmisbare voedingsstof. Het levert veel energie en is een bron van vitamine A, D en E. Daarnaast levert vet vetzuren die het lichaam nodig heeft, maar zelf niet kan maken. Dat vet de naam heeft ongezond te zijn, komt door twee dingen. Het eerste is dat vet erg calorierijk is. Door vet te eten, kun je in korte tijd veel calorieën binnenkrijgen, wat de kans op overgewicht vergroot. Ten tweede, en dat geldt voor iedereen - dik én dun -, zijn sommige soorten vet slecht voor hart- en bloedvaten. Daarbij gaat het vooral om verzadigd vet, waar van de gemiddelde Nederlander veel meer binnenkrijgt dan goed is voor zijn gezondheid. Verzadigd vet doet het cholesterolgehalte in het bloed stijgen. Hierdoor kunnen zich vetlaagjes vormen in de bloedvaten, waardoor deze na verloop van tijd kunnen dichtslibben. Dit vergroot de kans op hart- en vaatziekten. Kortom: verzadigd vet is 'verkeerd'. Vooral roomboter, harde margarine en bak-, braad- en frituurvet in een wikkel bevatten veel verzadigd vet. Het is een hardnekkig misverstand dat melk gezond zou zijn voor elk. Volvette melk en kaas zijn ongezond en dat geldt ook voor vet vlees en worst, snacks en zoutjes, koek, gebak en chocolade.

Er is ook vet dat het cholesterolgehalte van het bloed verlaagt. Dit vermindert juist de kans op hart- en vaatziekten. Bij dit 'gezonde vet' gaat het om onverzadigd vet. Onverzadigd vet is zacht of vloeibaar bij kamertemperatuur. Zo bevatten olie, margarine uit een kuipje en bak-, braad- of frituurvet in een fles veel onverzadigd vet. Ook het vet in noten en vis is vooral onverzadigd. Vis bevat bovendien een speciale vorm van onverzadigd vet, dat extra gunstig is voor het hart. Vooral vette soorten, zoals makreel, zalm, paling, haring, sardines en forel, zijn er rijk aan. Vandaar het advies één tot twee keer per week (vette) vis te eten.

De auteurs adviseren voorts om aandachtig en *slow* te eten. Tip: *Eet met aandacht. Zet de tv uit als je eet. Plan er tijd voor. Eet zoveel mogelijk samen met huisgenoten. Of maak eetafspraken met anderen. Dek de tafel. Praat veel en eet langzaam. Geniet van iedere hap. Wacht met een tweede keer opscheppen tot je zeker weet dat je nog meer wilt. Neem de tijd als je nog een toetje overweegt.*

Het boek is vlot geschreven en kleurrijk vorm gegeven. Het basisverhaal wordt afgewisseld met korte tekstblokken met tips, recepten en veel fotootjes waarop de auteurs laten zien hoe je met eenvoudige bewegingsoefeningen bijvoorbeeld je onderrug kunt verstevigen.

Een goede vondst is ook de rubriek *Broodje aap*, waarin een aantal moderne mythen wordt ontzenuwd. Op die manier prikkelen de auteurs de nieuwsgierigheid van de lezer. Is koffie inderdaad slecht en moet je altijd een flesje water bij je hebben? Is rauwkost altijd gezonder dan gekookte groente en is het goed om zo min mogelijk vet te gebruiken? Nu eens geen gezondheids*guru's* die gedoemd zijn hun navolgers te frustreren, maar deskundigen met realiteitszin en compassie voor mensen met een gewillige geest en een zwak lichaam.

Wim Köhler en Cinta de Bats. *Slow, slank & fit. Lijfboek voor lang mediterraan leven*. ISBN 90-808-113-8-6. Uitgeverij Thoenis. Prijs: 22,50 euro

Religieus Leven / Spiritualiteit

‘Mensen zoeken God, en God zoekt mensen’

In gesprek met Peter Denneman smm

Peter Denneman is vice-provinciaal van de Montfortanen en sinds twaalf jaar Mediapastor. Vanaf januari van dit jaar deelt hij als lid van de Commissie Communicatie zijn ervaringen met het medium televisie.

Peter Denneman (Limmen - Noord-Holland, 1945) wist als kind al dat hij ooit missionaris wilde worden. Zijn ouders waren eenvoudige, hardwerkende en diepgelovige mensen, die elkaar hadden leren kennen in het bloembollenbedrijf. Peter beschouwt zijn roeping als het resultaat van een samenloop van omstandigheden en factoren. De overbuurjongen was Spiritijn in Cameroen en dat maakte een geweldige indruk op hem. Dat Peter dat ook wilde sloot voorts goed aan bij de religieuze setting thuis. Hij kwam graag in de kerk en genoot van zijn taken als misdienaar. De zoon van een bevriende familie ging naar het seminarie van de Montfortanen en dus leek dat ook voor Peter een begaanbare weg. De spiritualiteit van de stichter – Louis-Marie Grignon de Montfort – kwam eigenlijk pas echt aan bod in het noviciaat.

Peter was het tweede kind en met zijn drie zussen vond hij het thuis ‘gewoon gezellig’. Toen hij dan ook als twaalfjarige knaap naar het seminarie van de Montfortanen in Voorshoten ging had hij nogal veel last van heimwee. Die opleiding in Beresteyn (Voorshoten)

was speciaal in het leven geroepen voor de jongens in het westen van het land. Het ging er daar heel gemoedelijk aan toe, zoals in een groot gezin. Na drie jaar moesten de leerlingen echter verder studeren in Schimmert (Zuid-Limburg), waar een grote afstand de contacten kleurde tussen de paters, de broeders en de leerlingen. Na de inkleding – op het eind van het zesde jaar - volgde het noviciaat in Valkenburg/Houthem. Peter vond het heerlijk om niet meer zo veel te hoeven studeren en zich te kunnen concentreren op het religieuze leven: het leren mediteren, het bidden van het kleine brevier en enkele rozenhoedjes. Peter: *We mochten drie keer per jaar een dag naar huis (zonder te overnachten) en daar werd lang naar uitgezien. Ruim tevoren werd afgesproken met wie je zou meerijden. Op de betreffende dag vertrokken we dan voor dag en dauw – om een uur of vier – om optimaal te kunnen profiteren van het samenzijn met familie en kennissen.*

In 1965 ging Peter naar het grootseminarie in Oirschot, waar weer een heel andere sfeer

heerste. Peter: *Toen we begonnen waren we met een groep van 60 à 70 jonge mannen. Het was een woelige tijd en de discussies aan de Karl Marx Universiteit (Tilburg) sloegen over op ons. Er werd veel geëxperimenteerd en het ging er heel studentikoos aan toe. Op een gegeven moment begon de grote uittocht. Paters vertrokken, fraters vertrokken. We bleven over met de helft van het aantal waarmee we begonnen waren. Dat was wel een louteringstijd, want daarvóór werd over allerlei zaken gesproken: voetbal, sport, politiek, maar zelden over geloven. Dat is eigenlijk heel vreemd en pas toen we gebedsvieringen gingen houden ontdekten we geleidelijk iets meer van elkaars spirituele voorkeuren. Ik heb aan die tijd een grote liefde voor liturgie over gehouden.*

Pastoraat

In 1971 werd hij in de parochiekerk van Limmen door Monseigneur Zwartkruis tot priester gewijd. Peter wilde nog steeds missionaris worden en hoopte uitgezonden te worden naar Malawi. Daar was indertijd president Banda aan de macht, die een sterk repressief beleid voerde. Kritische geluiden werden niet gewaardeerd en de provinciaal was bang dat Peter zich niet altijd voldoende diplomatiek uit zou laten. Peter Denneman werd benoemd tot basispastor in Tilburg-Noord, een functie die hij tot 1994 met hart en ziel heeft uitgeoefend. Er waren veel contacten met instellingen voor welzijnswerk en maatschappelijk werk. Het pastorale werk werd steeds gecombineerd met andere activiteiten, zoals maatschappijleer en godsdienstlessen aan de MAVO. Met enige weemoed haalt hij herinneringen op aan de bijzondere vieringen die er altijd in de Goede Week gehouden werden: Jesus Christ Superstar, Jonathan Living Seagull, Hij toen – Wij nu (over Montfort), **evrouw**cipatie. Het levensnabije pastoraat lag hem eveneens bijzonder goed. Elke middag ging hij op afspraak naar mensen toe en in die periode vormden zich vriendschappen voor het leven.

Na ruim twee decennia werd het toch geleidelijk tijd voor iets nieuws. ‘Toevallig’ belde Bart Verreijt, die op zoek was naar een priester

en een pastoraal werkende voor het omroep-pastoraat in Lelystad. Daarmee kwam de trein in beweging: een gesprek met het parochiebestuur van Lelystad, een screentest en ter afsluiting een gesprek bij de kardinaal. Op 1 januari 1994 trad hij in dienst van het Omroeppastoraat van de RKK/KRO, tegelijkertijd met pastoraal werkende Joke Litjens. Het streven was gericht op het integreren van het Omroeppastoraat in de parochie in Lelystad. Na twee jaar maakte collega Adri Verweij plaats voor Ben Verberne. Er werden series tv-uitzendingen gemaakt zoals Nachtgedachten over de werken van barmhartigheid en een uitzending voor Goede Vrijdag en het wekelijkse radioprogramma Postbus 900.

Mediapastoraat

In 2000 werd gekozen voor de aanduiding Mediapastoraat in plaats van Omroeppastoraat, omdat deze nieuwe benaming aangeeft dat het niet uitsluitend gaat om radio en tv, maar ook om internet en het uitgeven van boeken, CD's, DVD's en het houden van inleidingen in het land. Na een eerdere sabbatperiode, waarin Joke en Peter cursussen volgden bij het Titus Brandsma Instituut kreeg de geestelijke begeleiding nu meer nadruk, terwijl voorheen het accent lag op levensbegeleiding. Er werd een crossmediaal programma gemaakt over bidden, vasten, een prachtige serie over mystici¹. Daarop volgde in 2003 *Ben ik nou gek*: negen afleveringen met tv-portretten van hedendaagse mystici. In 2004/2005 de serie *Lekker leven - Recepten voor de ziel*. Helaas zijn dit soort programma's wegens bezuinigingen gestopt.

Het RKK-beleid is ook veranderd en richt zich de laatste tijd meer op zoekende gelovigen. Momenteel vindt er een diepgaand kijkersonderzoek plaats naar de vieringen van het Mediapastoraat, gefinancierd door religieuzen (via Commissie PIN). Hierin staan drie vragen centraal:

¹ *Dwarssluggers in naam van God*. Hierbij werden twee boeken uitgegeven en een speciale site gebouwd en onderhouden dankzij de donaties van een vijftiental religieuze instituten.

1. Welke impact hebben de vieringen op het persoonlijk geloofsleven van mensen die meevieren?
2. Wat is de uitwerking op het maatschappelijk handelen?
3. Is er sprake van gemeenschapsvorming, en op welke wijze vindt die plaats?

Er zijn ruim 1000 enquêteformulieren verstuurd en daarvan zijn er ruim 700 geretourneerd. Wat zijn dat voor mensen die naar de uitzendingen van het Mediapastoraat kijken? Het zijn mensen die wegens ouderdom of ziekte aan huis gekluisterd zijn. Daarnaast steeds meer mensen die bijna over de rand van het kerkelijk leven vallen of nog wat schuchter over de rand heen kijken. Het is opmerkelijk dat de vieringen steeds meer kijkers trekken. Peter vindt het iedere keer weer een uitdaging om de juiste woorden en metaforen te zoeken. Op de dag van de uitzending is hij vanaf 7.00 uur in de kerk voor het regie-overleg. Dan de camerarepetitie voor de hele ploeg, koor, lector en voorgangers. Vaak beginnen de camera-mensen al met het draaien van fragmenten – zoals close-ups van een bloemstuk – die later kunnen worden tussengevoegd. Dan gaat hij naar de visagiste om zich te laten ontspiegelen. Terwijl Peter het openingslied zingt met de kerkgangers in de kapel, wordt de tevoren opgenomen intro uitgezonden, verzorgd door Joke Litjens. Het klokkengelui is voor Peter het teken dat de viering kan beginnen. Elke uitzending wordt teruggekeken en geëvalueerd. Telefonisch komen bestellingen en intenties binnen en er vinden pastorale gesprekken plaats. Vrij snel beginnen al weer de voorbereidingen voor de volgende viering. De tekst op de website luidt: *Het Mediapastoraat biedt zielzorg en geeft begeleiding bij de spirituele zoektocht van mensen naar God en geloof. Zij maakt daarbij gebruik van de moderne media: radio, televisie en internet. 'Mensen zoeken God, en God zoekt mensen', is het motto.*

Over het thema religieuzen en de media is Peter Denneman ook heel duidelijk:

Religieuzen moeten zelf weer durven. Je moet er wat van zeggen als religieuzen scheef worden neergezet. Je moet jezelf durven te etaleren. Religieuzen hebben aan de wieg gestaan

van heel veel zorginstellingen. Het is goed dat zij de staatssecretaris aan het jasje trekken wanneer zij zich zorgen maken over de richting die de ontwikkelingen uitgaan. Religieuzen hebben recht van spreken op dit terrein.

125 jaar Montfortanen in Nederland

Peter Denneman is een van de jongsten van de Nederlandse provincie van de Montfortanen. Na hem zijn er nog vijf ingetreden. De provincie is onderverdeeld in lokale en regionale gemeenschappen, waartoe de alleenwonende confraters behoren. Peter: *Een maal per maand komen we samen vanaf 16.00 uur. De gastheer bereidt een thema voor waarover we met elkaar van gedachten wisselen. We sluiten af met een korte gebedsviering en een broodje en om 20.00 uur gaat eenieder weer huiswaarts. Vroeger stond voor onze identiteit niet zozeer het club-eigene centraal – want wie weet er bijvoorbeeld dat Bas van Iersel Montfortaan was? – maar het missionaris of priester-religieus zijn. In het kader van de herbronning hebben wij – nadat de Dochters der Wijsheid ons heel nadrukkelijk hierin voor zijn gegaan - het belang van Montfort herontdekt. Het is de kunst om evenveel tijd aan je werk te besteden als aan je eigen binnenkant. Je verschraalt zo snel. Montfort trok zich regelmatig terug en hij was sterk op zoek naar dat evenwicht tussen actie en contemplatie.*

In het weekend van 19 en 20 augustus 2006 zal feestelijk worden herdacht dat de Montfortanen 125 jaar geleden naar Schimmert kwamen. Tussen 1881 en 1973 hebben ruim 2800 jongens aan de apostolische school Ste Marie gestudeerd. Bij die gelegenheid verschijnt een boek van Mathijs Schoffeleers ssm onder de titel: *Montfortanen in de Lage Landen, 1881-2006*. Na een inleidend hoofdstuk over Montfort volgen twaalf hoofdstukken die de ontwikkelingen in Nederland, deels in België en Duitsland weergeven ten tijde van de twaalf generale oversten.

Inspiratie

Gezonde mensen zijn zorgeloos waar het hun lichaam betreft. Tot tien jaar geleden gold dat ook voor Peter, maar dat veranderde van de

ene dag op de andere. Hij had het gevoel dat er iets knarste in zijn zij. De longarts constateerde dat een longkwab aan het verschrompelen was en dat er ook een vlek bovenop de long zat. In korte tijd werd Peter ingewijd in de mallemolen van het medisch circuit. Bij een operatie werd een halve long verwijderd en een puntje weggehaald. Gelukkig bleek het geen kanker te zijn. Omdat Adri Verweij tijdens een viering had gesproken over zijn ziekte werd Peter bedolven onder stapels post. In die tijd meende hij dat dit misschien de laatste lente zou zijn die hij mee zou maken. Hij zag indertijd alleen maar een grote, dichte zwarte muur voor zich. Na verloop van tijd ontstonden er geleidelijk weer wat openingen

in die muur. Dat zijn longcapaciteit beperkt is merkt hij wanneer hij in alle vroegte jogt, want dan moet hij vaak naar adem happen. In deze moeilijke periode in zijn leven ondervond hij veel steun van vriendinnen, vrienden, en familie.

Hij houdt van fietsen en van fotograferen en put inspiratie uit de mensen om hem heen: confraters, vriendinnen/vrienden, collega's, pastoranten. Peter: *Al die lieve mensen om me heen. Die mij waarderen, en ook bevragen, corrigeren, bevestigen. Dat samengaan van dit alles: daar kan ik van leven.*

<http://www.montfortanen-nederland.nl/>
<http://www.katholieknederland.nl/mediapastoraat/index.html>

Wij samen (Psalm 139)

Onder en boven, je bent om me heen, ik in je, je weet van mij alles. Dat je me omringt, vooruit, me doordringt, alles weet uit hoofde van jij, nou ja, maar dat je daar ook nog op uit bent! Geen plaats van je is er die, wil hij, niet ziet mij, die niet in zich heeft mij. Ver weg of dichtbij, in de kraag pak je me; geen kant kan ik op, in Den Haag niet en nergens - licht is er niets bij. Niet raak ik me ergens in kwijt en niet in de tijd; wat ik ook maar van plan ben, waar en wanneer, je wist allang dat ik toen dat en dat - dat ik knap in elkaar, heb je wel voor gezorgd.

Gebonden zijn, gekend, in iemand - erg is het, maar niet is nog erger misschien. En hoe dan ook, altijd, ik denk aan je, op de gekste momenten en nooit niet eens niet. Het moet wel dat ik van je hou, de pest heb aan wie dat aan jou. Ken me dan maar, weet wie ik ben en doe maar.

Anton Korteweg (1944) Uit: *Met flinke pas*, Meulenhoff, Amsterdam, 2003
[Een van de favoriete teksten van Peter Denneman smm]

Verlangen als levenslijn

Zr. Hildegard Schoffelman c.r.s.s. heeft zich opnieuw verdiept in de drie klassieke geloften voor religieuzen en zij vraagt in deze bijdrage aandacht voor verlangen als grond van religieuze geloften.

1. Geloften in het religieuze leven

Sinds de Middeleeuwen kent het kerkelijk recht drie geloften voor degenen die zich aan God willen toewijden. Deze mensen beloven armoede, zuiverheid en gehoorzaamheid.

Wat houden deze drie geloften in?

Ze betreffen drie basale menselijke talenten. De eerste slaat op het vermogen van de mens om te bezitten en bezit te beheren. De gelofte van zuiverheid ordent het vermogen om relaties aan te gaan en vruchtbaar te zijn. De derde gelofte betreft het menselijk vermogen om macht uit te oefenen en de eigen wil te sturen.

Ik zou hier enkele aantekeningen bij willen maken.

- Wat betreft een individu. Ieder mens zal stelling moeten nemen met betrekking tot bezit, seksualiteit en macht.
- Wat betreft een groep. Iedere groep moet, ongeacht het doel, altijd bindende afspraken maken met betrekking tot bezit, affectie en macht. Uiteraard geldt dit ook voor een groep religieuzen.
- Geloften geven inhoud aan het religieuze verlangen. Ze hebben de functie om de religieuze gedrevenheid te structureren.
- Die binding via geloften wordt *vrijwillig* aangegaan. Echter, het individu groeit en verandert, de inhoud van de geloften is en blijft voor iedereen hetzelfde.
- Het gezegde gelijke monniken gelijke kappen gaat niet op, en heeft zelfs diepgaande problemen gegeven. Iemand als Augustinus zou overigens het onderliggende idee hartgrondig verfoeien, want hij eist respect en aandacht voor het individu.
- Religieus leven is in en buiten de kerk op den duur helemaal geïdentificeerd met deze drie geloften. Dat leidde in de loop van de tijd tot grote verwarring.

Op den duur is bovendien een vertekend beeld ontstaan van religieuzen op grond van de geloften. Met name vrouwelijke religieuzen werden voorwerp van grappen: ‘*arme nonnetjes*’, ‘*steriele maagden*’ en ‘*serviele wezentjes*’ (pastoorsmeiden). Deze karikaturen zijn voor mij niet acceptabel en vervullen mij zelfs met diepe weerzin.

Door de geloften hebben religieuzen veel geleden, maar anderzijds hebben die geloften hun leven geïntensiveerd.

Wat bedoel ik daarmee? De geloften werden geformuleerd en vastgelegd en daarnaast waren er vaak de onnodige en irritante, ongeschreven regels. Hier doet zich de wet van de weerstand gelden, die krachten oproept die vergelijkbaar zijn met hetgeen er gebeurt wanneer je vuurstenen tegen elkaar slaat. Maar voordat er daadwerkelijk vuur ontstaat, kun je al afgebrand zijn. Velen hebben het gevecht - vaak een langdurig en uiterst pijnlijk proces - opgegeven, anderen zijn erdoor gegroeid.

Ik zelf, die nooit enige inspiratie aan de geloften heb ontleend, heb welbewust gekozen voor een leven van soberheid, van ongehuwd zijn en voor een leven van ongewisheid. Na ruim vijftig jaar is mijn ervaring dat soberheid sterk maakt, dat ongehuwd zijn een ruim veld openlaat om je aandacht te geven aan ieder die je ontmoet, dat gehoorzaamheid creatief maakt omdat je een meedenkend mens wordt. Bij veel religieuzen heb ik diezelfde bevrijdende ervaringen geproefd. Dat neemt niet weg dat het velen anders is vergaan, en dat zij vaak diep hebben geleden.

Vroeger werd tijdens iedere retraite aan elke gelofte afzonderlijk een conferentie gewijd. Nog niet zo lang geleden heb ik toch eens doorgevraagd, of over de gelofte van maagdelijkheid in het Evangelie nog iets anders was te vinden dan de rijke jongeling, die jaarlijks werd opgevoerd.

Jezus heeft over armoede, maagdelijkheid en gehoorzaamheid niet leerstellig uitgeweid maar zijn levensstijl was zijn leer. Hij was met hart en ziel afgestemd op de oriëntatie van wie hem lief was, de Vader. Die oriëntatie zijn wij gaan noemen het Rijk Gods. Het Rijk Gods staat voor Gods concept: het Goddelijke milieu - een onbegrijpelijk broeze, sterfelijke schepping waarin mensen door lief en leed tot geestelijke groei komen. Een schepping die een voor ons onzichtbare voltooiing kent. Zo is ons beloofd. Zo geloven wij.

Ongelukkig zijn wij met de formulering: de wil van de Vader. Die formulering is ongeschikt, omdat deze mensen ongelovig en vaak diep ongelukkig heeft gemaakt.

Jezus ondersteunt zijn afstemming op de Vader door het gebruik van zijn menselijke talenten: met zijn vermogen tot liefhebben was hij uiterst beschikbaar voor mensen, hij hechtte niet aan bezit. Macht als menselijk vermogen liet hij zich afnemen, tot op het kruis.

Wat Jezus wel formuleerde: *'Leert van mij dat ik zachtmoedig en nederig ben.'* Aan die les heb je je handen vol.

Vandaag, in een maatschappij die Jezus Christus niet meer als inspiratiebron wil vermelden, zijn deze elementen van zijn leefstijl gemeengoed geworden. Matigheid onderstrepen wij als een gezonde wijze van leven. Je vrijwillig inzetten voor je naaste wordt gezien als burgerplicht. Je wil, je visie niet opdringen is een actuele levensles, evenals rekening houden met een ander en diens eigenheid respecteren. En voor je naaste omgeving geldt in het bijzonder: voeg je naar wie je lief zijn.

Zeker voor **zuiverheid** is de opvatting gelijke monniken gelijke kappen vaak een breekpunt geweest, want de emotionele ontwikkeling was uiteraard strikt persoonlijk. En strikt persoonlijke relaties spoorden soms niet met het gemeenschappelijke ideaal. Velen hebben, via grote geestelijke nood, hun geloften verbroken en gekozen voor een huwelijk of andere relatie. Veel is er geworsteld met trouw aan het gegeven woord en de volstrekt ongekende ervaring van een overrompelende persoonlijke liefde. Een worsteling overigens die niet exclusief is voor kloosterlingen. Dit verder uitwerken zou betekenen een bibliotheek vol romans schrijven.

Daartegenover staat dat menselijke vruchtbaarheid ook vaak vormen vond van geestelijke creativiteit. Iets waar een mens van groeit.

Gehoorzaamheid, in de eerste plaats georiënteerd op gemeenschappelijke doelen, strookte vaak niet met de groei van de persoon, die eigen doelen prefereerde op grond van persoonlijk inzicht in problemen en de oplossingen daarvan. Ook dit is vaak een breekpunt gebleken. Maar gehoorzaamheid kon ook leiden tot eigen creativiteit. Een vereiste is dan wel, dat men het Augustiniaans respect voor de unieke persoon opbrengt die in dat geval de vrijheid krijgt om het gemeenschappelijke probleem op een eigen manier op te lossen.

Naar mijn overtuiging en ervaring heeft dat laatste gezorgd voor veel inventiviteit die niet alleen probleemoplossend is maar ook de groei van de persoon ten goede komt.

Armoede en soberheid hebben ook zuiverend gewerkt. Men leerde om behoeften te beperken en te beheersen. Het verlangen zelf als oriëntatie op God werd gezuiverd. Armoede heeft individuen zeker vaak beknot, maar maakte religieuzen ook solidair met de arme medemens, al werd die solidariteit lange tijd niet als een speciaal charisma gezien.

Er is onmiskenbaar veel geleden. Toch hoort dit thuis in het Rijk Gods dat juist door leed en lief in wording is. Dit is een universeel patroon, het speelt zich af op microniveau en ook op macroniveau, in het hele universum; het is de cyclus van sterven en nieuw leven.

Nog één andere aantekening. De gemeenschappelijke armoede van al die kloosterorden heeft geld gegenereerd dat er in eerste instantie voor heeft gezorgd dat in heel West-Europa een netwerk van scholen en ziekenhuizen ontstond. Het werd echter ook benut in missie- en ontwikkelingslanden. Dat is daar tot op de dag van vandaag nog te zien in scholen, ziekenhuizen, kerken en andere gebouwen. Het is te ervaren in emancipatie van de lokale bevolking. Die wereldwijde betrokkenheid en grensoverschrijdende initiatieven maakten religieuzen, zowel thuis als in missielanden, tot echte wereldburgers. Zij leidden in veel gevallen een heroïsch leven van zelfgave, en dat staat haaks op de karikaturale beelden, die in platvloerse grappen naar voren komen.

2. Geloften in het kerkelijk recht

Het kerkelijk recht heeft een slechte naam verworven door misbruik ten bate van eigen voordeel of eigen gelijk. Door wettisch toepassen was het kerkelijk recht niet wat het moet en wil zijn: een bescherming van de rechten van de mens, een veilige en betrouwbare basis. In plaats daarvan werd die wet een dwingeland, soms zelfs een zweep.

Wie het kerkelijk recht goed leest, ontmoet daarin juist de zorg voor de mens, en dan ontmoet je in de wet een zorgzame, warme moeder. En zo is die ook bedoeld.

Ik heb een bevriende canonist² gevraagd naar de geschiedenis van de geloften in het Kerkelijk Recht. Het antwoord bevestigde mijn donkerste vermoedens. Want misstanden op allerlei terrein zorgden in de loop van de geschiedenis voor kerkelijke maatregelen op het gebied van bezit, beleving van seksualiteit en het gebruik van macht. Op den duur ontstonden zo de drie klassieke geloften. Het blijft een feit dat geloften de toewijding concreet maken. Daarom is het verheugend dat zich een ontwikkeling heeft voorgedaan, met name na het Tweede Vaticaans Concilie (1963-1966). Het laatste pauselijke document dat aandacht aan het religieuze leven besteedt, *Vita Consecrata* is van 1996. In dit document over het Godtoegewijde leven worden geloften niet gezien als een navolging van Jezus, maar als een groei naar de figuur van Jezus.

Wat betekent dit? Ik persoonlijk bespeur daarin het volgende verschil. De navolging van Jezus is voor veel mensen heel inspirerend. Ik heb groot respect voor degenen die dit consequent beleven. Wij kennen uit de geschiedenis, en gelukkig ook uit onze omgeving mensen die ofwel de armoede, ofwel de maagdelijkheid, ofwel de gehoorzaamheid beleven als een persoonlijke krachtbron. Voor mij echter hield navolging soms ook iets dwingends in. Het leek een onbereikbaar ideaal. De term groeien naar de maat van Jezus is meer een uitnodiging. Dat houdt in dat wij geloften kunnen doen die de positieve kanten van onder meer onze basale talenten formuleren. Dit zou ook in de profes-sieformule tot uiting moeten komen.

Nog steeds kent het kerkelijk recht twee standen van religieus leven, gewijden en niet-gewijden. Wie gewijd is, maakt ipso facto deel uit van de kerkelijke hiërarchie. Voor deze ordening is geen goed woord te bedenken. Het bezorgt de kerk een archaisch bestuursmodel en dat is volstrekt onbegrijpelijk voor een instituut met zo veel kennis, cultuur en bekwaamheid. Want dit bestuursmodel is vergelijkbaar met bijvoorbeeld die in Tibet of in islamitische landen. Tot je schaamte moet je erkennen dat de katholieke Kerk bestuurd wordt door een priesterkaste. De kerk onderscheidt zich in dit opzicht niet van een civiele organisatie waarin persoonlijke ambities een rol plegen te spelen. Naar mijn overtuiging ontkracht het bestuurlijk element het gewijde ambt dat per definitie herderlijk en dienend is.

² Hij verwijst naar het artikel: Hertling, Ludwig, s.j., *Die Professio der Kleriker und die Entstehung der drei Gelübde* in *Zeitschrift für katholische Theologie*, 56 (1932), p 148-174.

Verder is het onbegrijpelijk en zelfs onnatuurlijk dat dit instituut weigert om de krachten die eigen zijn aan vrouwen in te schakelen. Onbegrijpelijk maar voor wie nadenkt wel verklaarbaar, namelijk gebaseerd op angst voor machtsverlies. De uitwerking daarvan past echter niet in dit artikel.

Religieuzen die niet gewijd zijn, dus geen onderdeel vormen van de kerkelijke hiërarchie, hebben een grotere vrijheid om alternatieve wegen te gaan, om een profetisch leven te leiden. Dat is een groot goed! En een kans om een eigen inbreng te hebben in het kerkelijk leven.

3. Verlangen als ingeschapen talent

Ik had de kans om in twee voordrachten verder over de geloften na te denken.³ Intussen had ik de rijke inhoud van het woord *verlangen* ervaren.

Als ik het heb over verlangen, heb ik het uitdrukkelijk niet over wensen. Deze twee werkwoorden hebben een totaal verschillende inhoud.

Verlangen ben ik gaan zien als een dynamische kern in ons, als een kracht die geen rust heeft. Een kracht die zich niet neerlegt bij het bestaande of onvoltooide. Verlangen ging ik zien als de ervaring van Gods Geest in mij, het moment waarop ik ervaar dat ik naar Gods beeld geschapen ben. Het verlangen, Gods Geest in mij, verkoopt alles om die ene kostbare parel te verwerven.

Verlangen is ons deel van de Godgelijkenis, inherent aan onze schepping. In Genesis lezen we: naar Zijn beeld en gelijkenis schiep Hij hen. Daarmee is het verlangen het ons toevertrouwde talent bij uitstek. De drie talenten waarop de klassieke kloostergeloften zijn gebaseerd, zijn daaraan ondergeschikt.

Verlangen, dat Goddelijk moment in ons, wil maar één ding: terug in de Oorsprong.

Veel mensen, en met name religieuzen, beleven dit Goddelijk geheim en hebben er alles voor over. Zij voelen de drang namelijk die een mens geen rust laat totdat zij of hij rust in God.

Verlangen heeft geen nood aan geloften, verlangen stormt af op het doel, het vergeet wat achter ons ligt, het reikhalst naar wat voor ons ligt: het Rijk Gods. Verlangen heeft geen aandacht voor omwegen of zijwegen. Kortom, heel het gevecht om die basale talenten in bedwang te houden kwam mij vanuit deze visie lachwekkend voor.

4. Verlangen en religieus leven

Verlangen is iets dat in ieder mens leeft.

- Iedere mens kent de nood om innerlijk vrij te zijn.
- De nood om niet alleen te zijn, maar een ‘tegenover’ te hebben, met andere woorden het verlangen een beantwoord mens te zijn.
- Iedereen heeft als levensadem nood aan een toekomst ofwel levensdoel.
- En tot slot, iedereen snakt ernaar om een eigen, herkenbare plaats te hebben in de mensengemeenschap en om daaraan een bijdrage te mogen leveren.

Deze viervoudige nood komt samen in het concept ‘religieus leven’.

- De religieus is een vrij mens die een **profetisch** leven leidt.
- De religieus is vrijwillig ingegaan op de innerlijke roep tot een verbintenis met God en leidt een **mystiek** leven.

³ Kerk: gemeenschap in Christus onderweg. Nijmegen, 13 oktober 2001 in de Boskapel, tijdens een studiedag over kloosterspiritualiteit en pastoraat.

Wat wezenlijk is en blijvend. ’s-Hertogenbosch, september 2002, een dag over kloosters en religieus leven. De tekst van deze voordracht is integraal opgenomen in katern 5 van Priorij Emmaus te Maarssen.

- De religieus heeft met het geopenbaarde visioen van Gods bedoeling met de mensen, een weg voor ogen en leidt een **spiritueel** leven.
- De religieus concretiseert zijn of haar engagement in taakgericht werken aan een wereld van vrede en gerechtigheid, in een **solidair** leven.

Het lijkt mij daarom dat je religieuzen niet moet zien als gemankeerde mensen, maar juist als volledige, zelfs vervulde mensen. Deze vier kenmerken – profetisch, mystiek, spiritueel en solidair – vatten de identiteit van moderne religieuzen samen. Ze komen in de plaats van arm, zuiver en gehoorzaam.

Ik wil hierbij nog een opmerking maken. Onttrek vrouwelijke religieuzen niet aan hun eigen belangrijke zending. Zet hen niet in als goedkope krachten om werk te verrichten wat elke geëmancipeerde man tegenwoordig zelf doet. Volgens mij zou dat in het kerkelijk wetboek moeten worden opgenomen. Domweg als een verbod. Maar, naar mijn inschatting, hebben we daar nog minstens een eeuw voor nodig. Misschien zelfs een concilie.

In een gesprek met onze participanten, vrouwen die bij ons kwamen om precies de inhoud van het woord verlangen te ontdekken, vroeg ik mij af of wij geen gelofte kunnen doen op dat talent, op verlangen. Zij, vrouwen met een diep verlangen, zouden zich op dat woord moeten toewijden.

Tot slot

Op basis van mijn overwegingen pleit ik voor een nieuwe tekst van toewijding.

Betekenisvol daarbij is dat elk ceremonieel van toewijding, of het nu inkleding of professie betreft, heel authentiek begint met de vraag aan de kandidaat: ‘*Wat verlang je?*’

zr. Hildegard Schoffelmeer c.r.s.s.
Maarssen, maart 2006

Willebrord Nieuwenhuis

Dichter bij de hemel in Italië is de titel van het juist voltooide boek van Willebrord Nieuwenhuis, die onverwacht overleed op Schiphol, waar hij op het punt stond om naar Venetië af te reizen. Het boek gaat over de Heilige Bergen in Piemonte en Lombardije, waar vanaf begin zestiende eeuw bedevaartsplaatsen ontstonden met als hoofdthema het leven en lijden van Christus. De auteur vat aan het eind van dit boek zijn overdenkingen aldus treffend samen:

Om een glimp van geluk, verlossing, liefde als voorschot hier al te vinden, zijn die miljoenen pelgrims in Lombardije en Piemonte al vier eeuwen lang in beweging. Zij spreken elkaar moed in en vinden die. Heb de moed om te zijn of neem het laatste argument tegen de machteloosheid van de Duitse theologe Dorothee Sölle: ‘Bij ons is al eens iemand uit de doden opgestaan’. Net als de pelgrims trek ik me daaraan op.

Colofon

Het KNR-bulletin (ISSN: 1569-9447) is een uitgave van de afdeling communicatie van de KNR en verschijnt per vijf maal per jaar. Met het bulletin willen de medewerkers van het bureau aan het Emmaplein in 's-Hertogenbosch de besturen van de religieuze instituten in Nederland informeren over zaken die hen, en daarmee 'hun achterban' bezighouden. Aan ieder bestuur van de bij de KNR aangesloten religieuze instituten en aan de redacties van congregatiebladen wordt één exemplaar verstrekt. Daarnaast ontvangen leden van werkgroepen en commissies een exemplaar.

Indien gewenst mogen artikelen overgenomen worden in orde- en congregatiebladen van de aangesloten religieuze instituten.

Aanspreekpunten KNR-afdeling communicatie Jeanette Janssen, Truus Kuster, Miranda Roijers & Will van de Ven, Postbus 111, 5201 AC 's-Hertogenbosch,
T: 073 - 6921316, F. 073 - 6921322, E: communicatie@knr.nl